

УДК 371.32:821.161.2

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАТЬ УЧНІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ (З ДОСВІДУ РОБОТИ ВЧИТЕЛЯ)

Пилипенко О. В.

У статті окреслено методичні напрями вивчення літературних творів у поєднанні з образотворчим мистецтвом. Пропонується технологія уроку української літератури на тему "Сонет І. Франка "Сікстинська мадонна".

Ключові слова: методика, інтеграція знань, інформаційно-комунікаційні технології, урок української літератури.

В статье обозначены методические направления изучения художественных произведений в сочетании с изобразительным искусством. Представлен урок украинской литературы на тему "Сонет И. Франко "Сикстинская мадонна".

Ключевые слова: методика, интеграция знаний, информационно-коммуникационные технологии, урок украинской литературы.

The paper outlines methodological directions in studying literary works in combination with visual art and proposes a technology of a Ukrainian Literature lesson on the subject on I. Franko's sonnet "Sistine Madonna".

Key words: methods, integration of knowledge, information and communication technology, Ukrainian Literature lesson.

Переорієнтація суспільства на розвиток людини зумовила якісно нові вимоги до вивчення шкільних предметів. На сьогоднішньому етапі робота вчителів-предметників спрямована головним чином на формування національно-мовної особистості – людини, яка володіє вміннями й навичками вільно, комунікативно вправно користуватися усіма засобами української мови, термінами й висловами з різних галузей науки, постійно виявляє увагу до культури й естетики слова.

На нашу думку, оновлення змісту сучасної освіти, структури, методів, організаційних форм навчання за допомогою комп'ютерних технологій спрямоване на створення оптимальних умов для покращення ефективності навчально-виховного процесу.

Компетентність педагогів у галузі інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) розглядалася Л. М. Горбуною і А. М. Семибратовим як готовність і здатність самостійно й відповідально використовувати цю методологію у своїй професійній діяльності. Українськими вченими було розкрито зміст ключових компетенцій у застосуванні ІКТ (О. В. Овчарук, М. І. Жалдак, Н. В. Морзе та ін.). Вони передбачають здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати дані та оперувати ними відповідно до власних потреб і вимог сучасного суспільства.

Уважаємо, що ІКТ – найбільш ефективний засіб, що інтегрує в собі могутні освітні ресурси, забезпечує формування та вияв ключових компетенцій учня, насамперед, пізнавальних.

Одним із напрямів методичного забезпечення уроків є проведення їх на основі інтеграції змісту, дібраного з кількох предметів і об'єднаного навколо однієї теми. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі інтеграції знань може дати ефективні результати [1].

Зокрема, застосування комп'ютера й засобів мультимедіа допоможе:

- широко й швидко подати інформацію;
- привернути увагу до теми;
- подивитися на предмет дослідження з різних позицій;
- залучити учнів до самостійної пізнавальної діяльності, аналізу й синтезу інформації;
- перевірити й закріпити отримані знання тощо.

Власний досвід створення та використання презентацій дозволяє визначити низку факторів, які впливають на ефективність навчально-виховного процесу:

- зростання впливу на аудиторію, оскільки значний обсяг інформації сприймається зоровими та слуховими рецепторами одночасно;
- полегшення розуміння й сприймання поданого матеріалу;
- запам'ятовування навчального матеріалу;
- збільшення психологічної вірогідності формулювання правильних висновків, суджень, узагальнень;
- скорочення часу на розкриття проблеми.

У своїй практичній діяльності найчастіше використовуємо презентації, створені за допомогою програми PowerPoint, зокрема з такою метою:

- для лекційного викладу матеріалу;
- на узагальнювальних уроках;
- під час тематичного оцінювання знань.

Компонування змісту програми слугує опорним конспектом. Варто зазначити, що учні під час підготовки домашнього завдання часто використовують презентацію, оскільки вона активізує їхню пізнавальну діяльність, дає змогу вибрати в матеріалі найголовніше.

Тестові завдання можна формувати, проектуючи зображення на мультимедійний екран, розташувавши кожне запитання та варіанти відповідей на нього на окремому слайді. Такий вид роботи зручно використовувати під час тематичного оцінювання, аудіювання тощо.

На сьогодні актуальною є проблема інтеграції навчального процесу. Вона реалізується через використання міжпредметних зв'язків, удосконалення технології уроку тощо.

На наш погляд, обов'язковими компонентами такого уроку є: повідомлення теми, ознайомлення учнів із цілями та завданнями, вступне слово ведучого (учителя чи учня, групи учнів), коментарі, доповнення, підбиття підсумків.

Пропонуємо Вашій увазі урок української літератури на тему "Сонет І. Франка "Сікстинська мадонна" з використанням міжпредметних зв'язків із художньою культурою (картина Рафаеля Санті "Сікстинська мадонна").

Мета уроку. Ознайомити учнів зі змістом сонета "Сікстинська мадонна" та однойменною картиною Рафаеля Санті; поглибити знання про сонет; розвивати навички виразного читання; виховувати загальнолюдські цінності.

Тип уроку. Засвоєння нових знань.

Засоби навчання. Репродукція картини Рафаеля Санті "Сікстинська мадонна"; схема аналізу ліричного твору, аудіозапис сонета "Сікстинська мадонна", відеоролик; презентація.

ХІД УРОКУ

I. Організація класу.

II. Мотивація навчальної діяльності. Оголошення теми й мети уроку.

III. Актуалізація опорних знань.

На слайді завдання: установіть відповідність між фрагментами твору І. Франка та його назвою.

Завдання

1. "... жде спрагла земля плодотворної зливи".
  2. "Встане славна мати Україна, / Щаслива і вільна".
  3. "Він не вмер, він ще живе!"
  4. "Її пізнавши, чи ж я міг / Не полюбить її сердечно".
  5. "Сійте! На пухку, на живу ріллю / Впадуть сімена думки вашої!"
- А "Гімн".
 Б "Гріє сонечко!"
 В "Розвивайся ти, високий дубе".
 Г "Гримиць! Благодатна пора наступає".
 Ґ "Моя любов".

2. Літературний диктант (на слайді).

1. Протиставлення людських характерів, обставин, композиційних елементів тощо... (Антитеза).

2. Один із видів повтору (синтаксичного, лексичного, ритмічного, аналогія...) (Паралелізм).

3. Повторення у віршованій формі однакових приголосних звуків для підсилення виразності художньої мови... (Алітерація).

4. Інакомовне відображення абстрактного поняття, передане за допомогою конкретного образу... (Алегорія).

5. Слова та вислови, використані в переносному значенні... (Тропи).

IV. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу.

1. Слово вчителя про великого італійського живописця Рафаеля Санті.

2. Перегляд відеоролика “Рафаель Санті “Сікстинська мадонна”.

Пропонуємо учням відповісти на такі запитання:

1. Як називали Рафаеля його сучасники й наступники?
2. Кого нагадує мадонна на картині?
3. Хто схиляється перед нею?
4. Кому допомагає Свята Варвара?
5. Для чого, на думку дослідників, була створена картина?
6. Хто втілений в образі Святого Сікста?
7. Яка символіка закладена в жолуді?
8. Які фрески написав Рафаель Санті?
9. У яких роках створювалася картина?
10. Чому “Сікстинська мадонна” була знята з надгробка Юлія II?
11. Де та як довго знаходилася картина після вигнання з Риму?
12. Хто й за яку ціну придбав її у XVIII столітті?
13. Де була схована картина під час Великої Вітчизняної війни?
14. Хто відреставрував полотно, де зараз воно зберігається?

4. Слово вчителя.

– Велике місце в збірці І. Франка “З вершин і низин” займають цикли віршів “Вольні сонети” й “Тюремні сонети”. У “Вольних сонетах” автор говорить, що давня класична форма сонета, цей “тонкий різець Петрарки”, у творчості поета-революціонера може бути такою ж грізною зброєю, як і “важкий молот каменярьський”. Насичений новим ідейним змістом, сонет так само служить боротьбі за те, щоб “... валити панський гніт і царевий”.

“Тюремні сонети” – гострий політичний протест проти гнобительського режиму цісарської Австрії – цієї тюрми народів, яка “обручем сталеним... обціпила їх живі суглави”.

Своє захоплення жінкою-матір’ю, безсмертним полотном Рафаеля “Сікстинська мадонна” І. Франко висловив у формі сонета. У мадонні поет убачає богиню, “райську рожу”, і, хоч не знайшов для себе богів на небесах, поклоняється їй як богині. Краса мадонни не казкова, а земна – щира, добра, ніжна. А справжнє мистецтво, яким є картина “Сікстинська мадонна”, – вічне.

5. Прослуховування сонета “Сікстинська мадонна” (аудіозапис).

6. Теорія літератури: поняття про сонет (на слайді).

Сонет (від італійського *sonetto* – звучати) – ліричний вірш, який складається з 14 рядків п’ятистопного або шестистопного ямба: два чотиривірші (катрени) з перехресним римуванням і два тривірші (терцети).

У сонеті має бути п’ять рим із різними видами римування.

Повідомлення учня:

Виник сонет в італійській літературі на початку XIII століття. Він був започаткований Джакото да Лентіно. Особливий внесок у розвиток сонета зробили Д. Аліг’єрі, Ф. Петрарка та В. Шекспір.

Внутрішня гнучкість сонетної форми дає можливість оновлюватися канону. А загалом можливі й неканонічні форми сонета, наприклад, “хвостаті”, тобто з додатковим рядком. “Перевернуті” сонети характеризуються тим, що першими в них є дві трирядкові строфи, а потім ідуть дві чотирирядкові; “суцільні”, побудовані лише на двох римах, “безголові” – з однією чотирирядковою строфою; “кульгаві” – у яких останні рядки чотиривіршів усічені; “напівсонети” – які складаються з однієї чотирирядкової та однієї трирядкової строфи; “сонетоїди” характерні для М. Зерова. Складну форму має вінок сонетів, який складається з

15 віршів, причому останній будується з перших рядків попередніх чи наступних чотирнадцяти сонетів.

Найчастіше сонети зустрічаються в медитативній та пейзажній ліриці. Український сонет з'явився в середині XIX ст. Вагомий внесок у його розвиток зробили І. Франко, Леся Українка, М. Рильський, М. Драй-Хмара, М. Зеров, Л. Костенко, Д. Павличко.

7. Аналіз сонета за схемою (на слайді).

1. Жанрова своєрідність твору.
2. Мотив, особливості його розгортання.
3. Образ ліричного героя.
4. Композиційна структура.
5. Художні засоби (тропи), мова твору.
6. Ритм, рима, спосіб римування, строфа.

8. Виразне читання учнями сонета “Сікстинська мадонна”.

V. Підсумки уроку.

- Чому І. Франко говорить, що схиляється перед Пречистою Дівою?
- Якими художніми засобами автор передає своє захоплення мадонною?

VI. Повідомлення домашнього завдання.

1. Виконати ідейно-художній аналіз сонета “Сікстинська мадонна”.
2. Скласти міні-твір “Мої враження від картини Рафаеля Санті “Сікстинська мадонна”.

Доходимо висновку, що інформаційно-комунікаційні технології сприяють формуванню вмінь школярів працювати з джерелами, виховують особистість “інформаційного суспільства”, поліпшують якість навчання тощо.

За рахунок комп'ютерних технологій на уроках створюються умови для використання додаткового матеріалу, посилюється мотивація навчання, а значить, підвищується інтерес до предмета.

Отже, інформаційні технології на уроках сприяють: ефективності використання наочності; зростанню продуктивності засвоєння навчального матеріалу; реалізації міжпредметних зв'язків; зміні ставлення школярів до роботи за комп'ютером. Це – результативний засіб формування компетентної особистості, громадянина сучасного інформаційного суспільства.

Література

1. Інтегровані уроки з української мови та літератури / упоряд.: Н. В. Кучерук, Н. В. Полицька, Н. В. Полицький. – Х. : Вид. група “Основа”, 2007. – 208 с.
2. Куцінко О. Г. Професійний довідник учителя літератури / О. Г. Куцінко. – Х. : Вид. група “Основа”, 2012. – 381 с.